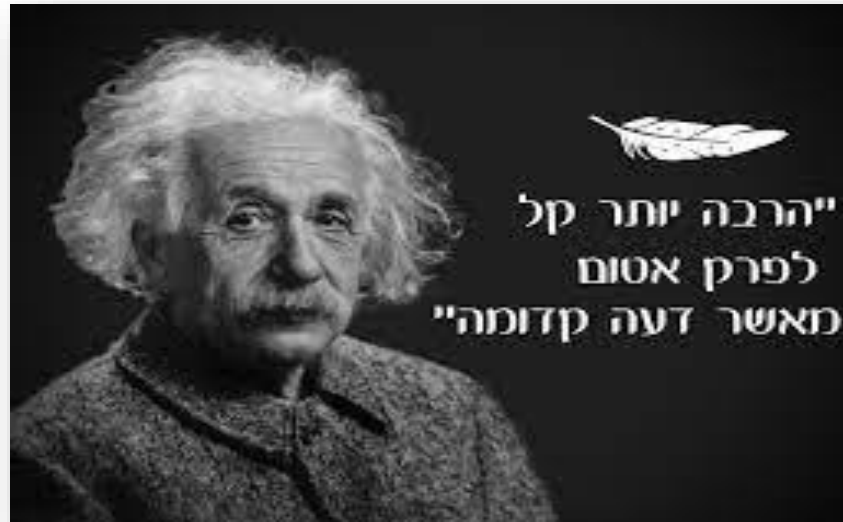

מדעי ההתנהגות

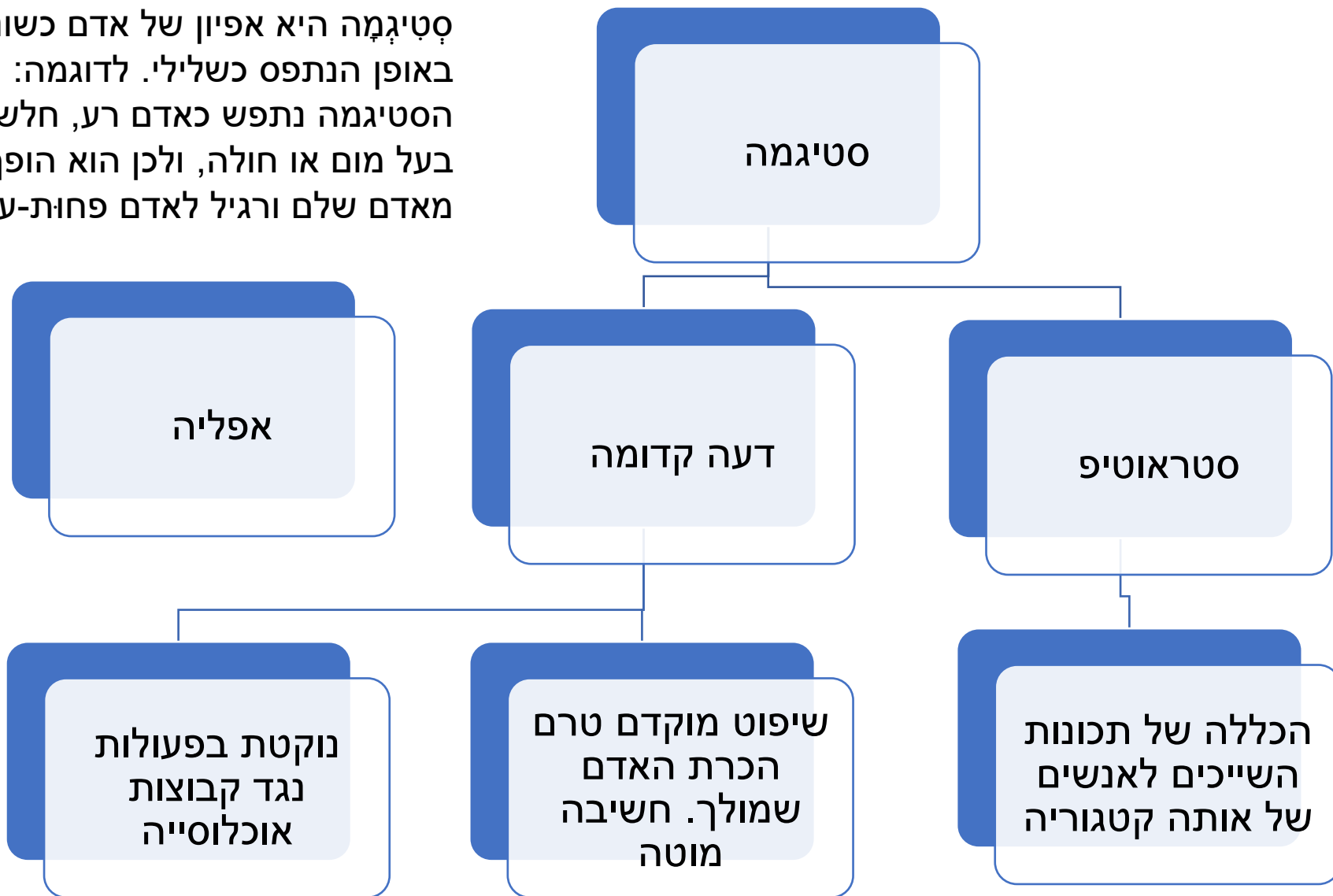
יחידת לימוד 13

הפרט והקבוצה

איסוף ארגון ועריכה – אילת כ"ץ

סְטִיגְמָה היא אפיון של אדם כשונה מאחרים, לרוב באופן הנתפס כשלילי. לדוגמה: האדם בעל הסטיגמה נתפש כאדם רע, חלש, נכשל, מוגבל, בעל מום או חולה, ולכן הוא הופך בעיני החברה מאדם שלם ורגיל לאדם פחות-ערך ונחות.

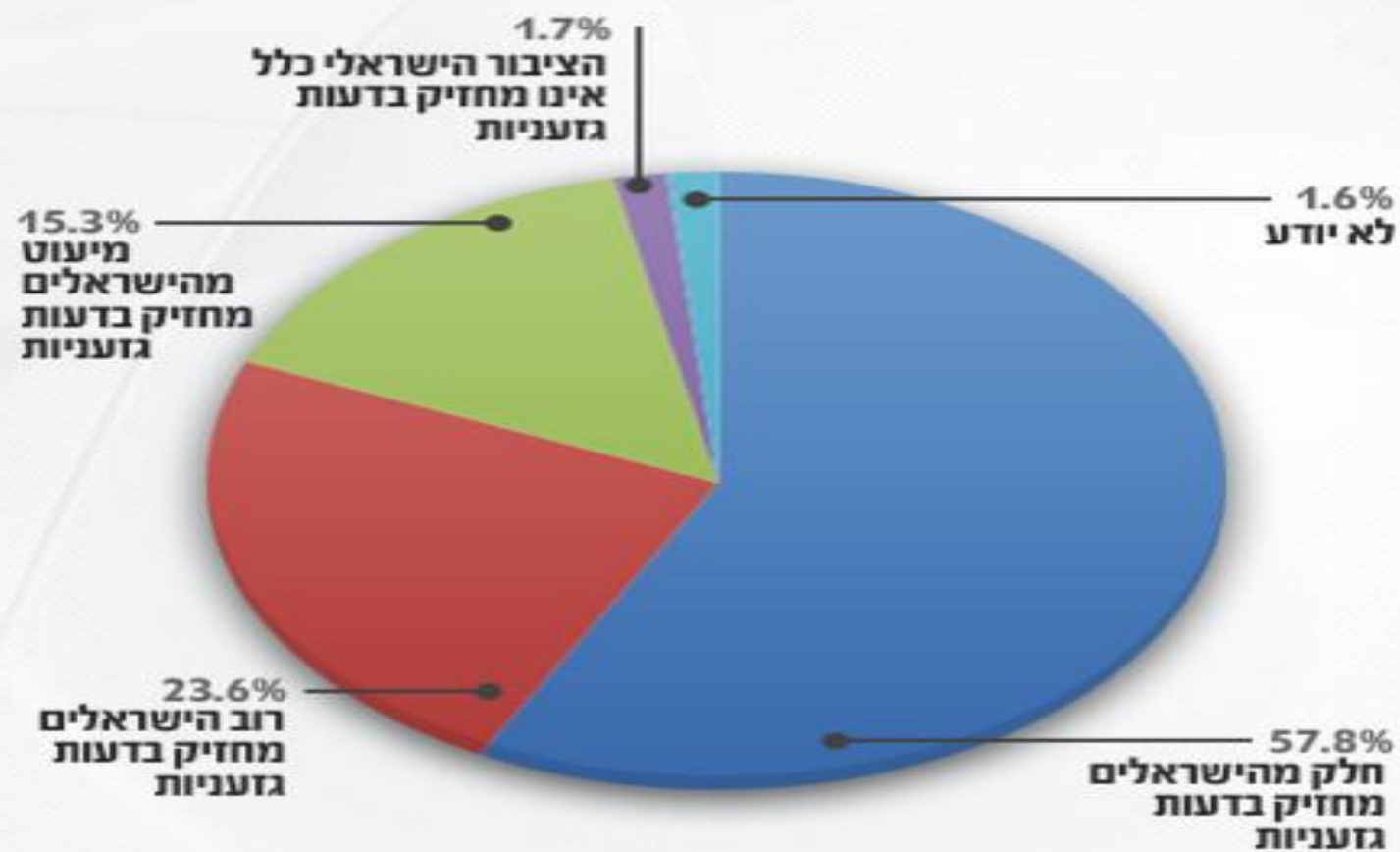

סְטִיגְמָה

תאר את הצילום שלפניך בהתאם להגדרת המושג סטיגמה

האם הציבור בישראל מחזיק בדעות גזעניות?

האם נתקלת בהתנהגות גזענית כלפי האוכלוסיות הבאות?

ערבים 61.1%

אתיופים 49.2%

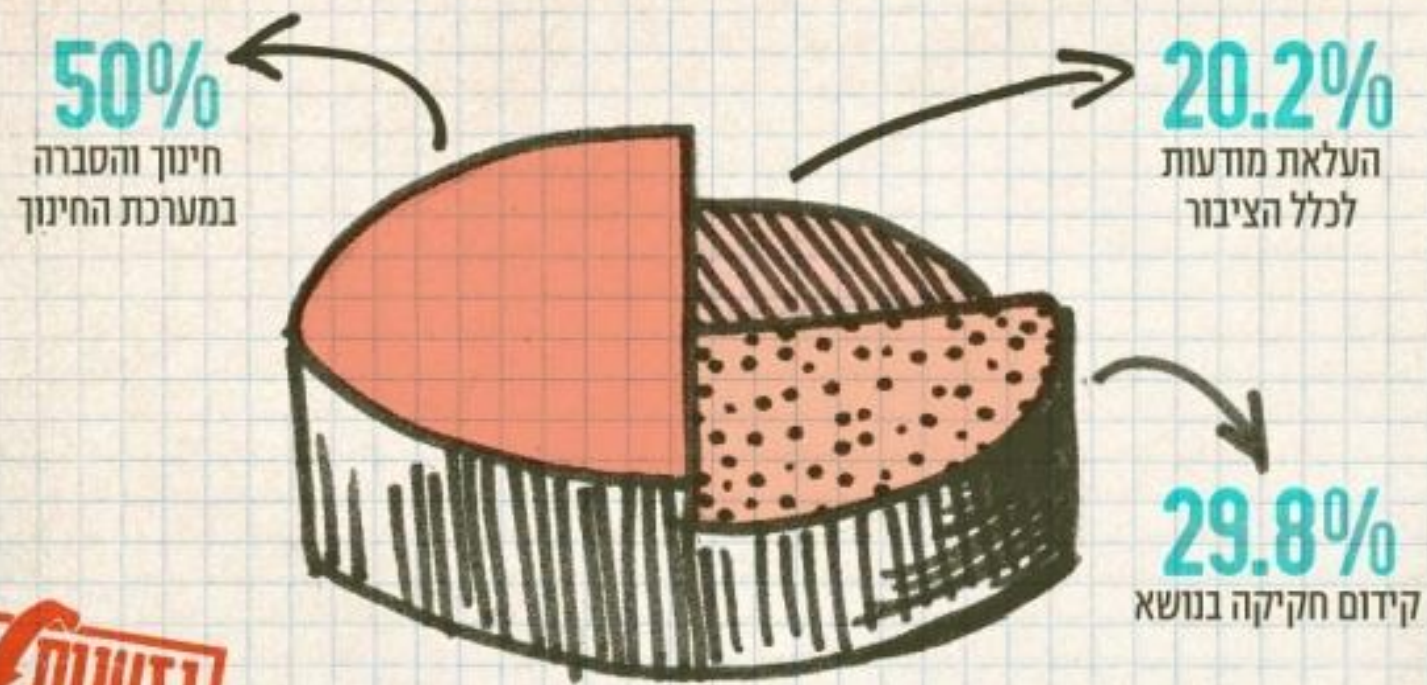
הומואים ולסביות 46.5%

מזרחים 40.5%

אשכנזים 27.9%

לא נתקלתי 20.9%

מהי הדרך האפקטיבית ביותר, לדעתך, להילחם בגזענות ובאפליה?

גזענות
בבית ספרנו

המחקר נערך ע"י מכון פאנולס, בתאריכים 8.3-17.2.2014. המחקר נערך בקרב 610 משיבים מאוכלוסיית ישראל. טעות הדגימה: 4.11

איך מתחילה גזענות – 2.5 דקות

כי לגזענות אין צדדים טובים

STEREOTYPES

NEIN!

"אף אחד לא נולד כשהוא
שונא אדם אחר בגלל צבע
העור שלו. אנשים לומדים
לשנוא, ואם הם יכולים ללמוד
לשנוא, ניתן ללמדם גם
לאהוב, אהבה באה הרבה
יותר בטבעיות ללב האדם
מהיפוכה."

- נלסון מנדלה

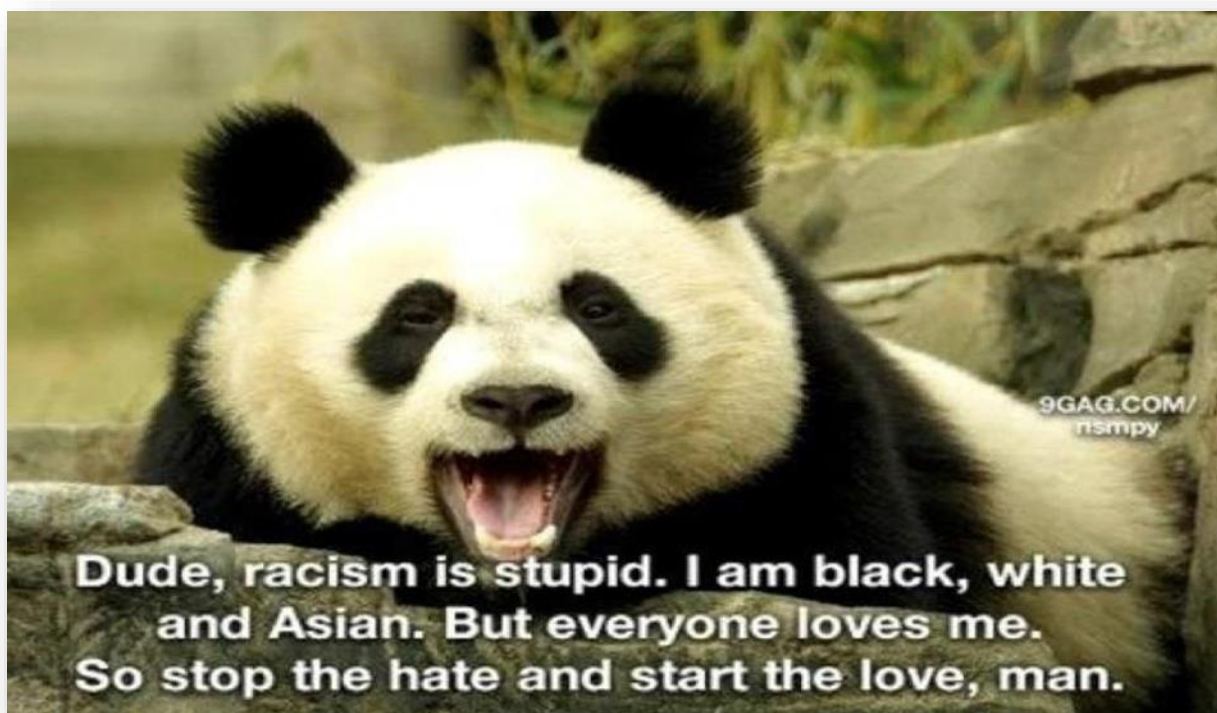

"מי ששולל מן הזולת את
חירותו, שבוי בידי
השנאה, הדעות הקדומות
וצרות האופק."

NELSON
MANDELA

"חברים, גזענות היא טיפשית. אני שחור, לבן ואסייתי. אבל כולם אוהבים אותי. אז תפסיקו לשנוא ותתחילו לאהוב."

סטיגמה

מקור המילה "סטיגמה" יווני. משמעותה המקורית של המילה היא סימני היכר גופניים שנועדו להבליט משהו שלילי ויוצא דופן המעיד על מעמדו הנחות של הפרט. היוונים נהגו לצרוב את גופם של אנשים מסוימים: עבדים, פושעים, בוגדים וכו', כדי שהציבור ידע ויזהה אנשים אלו, וירחק מהם. צורות ענישה מתייגות, כגון הטבעת אות קלון, נועדו לא רק להכאיב לעבריין ולייסרו, אלא גם להשפילו בפומבי ולהרתיע עבריינים בכוח. הסטיגמה - הזיהוי הפומבי כעבריין או פושע, מהווה גורם הרתעה יעיל הרבה יותר מעונשים רבים.

לסטיגמה שלושה מרכיבים:

המרכיב הראשון הוא סטריאוטיפים - מבני ידע שהאדם משתמש בהם כדי לאפיין קטגוריות חברתיות. סטריאוטיפים מייצגים אמונות מוסכמות על קבוצות חברתיות שונות, והם יכולים לעזור ביצירת התרשמות ראשונית וציפיות ראשוניות מהאדם השייך לקבוצה החברתית המתויגת. תהליך הבניה של הסטראוטיפ מושפע מאמונות תרבותיות.

המרכיב השני הוא דעות קדומות - אנשים בעלי דעה קדומה מפנימים את הסטריאוטיפים השליליים (לדוגמה, "זה נכון שכל האנשים עם מחלות נפשיות עושים דברים לא צפויים"), ויוצרים כתוצאה מכך תגובה רגשית שלילית כללית ("אנשים עם מחלת נפש מפחידים אותי"). דעות קדומות מכילות בדרך כלל מרכיב של הערכה שלילית.

המרכיב השלישי בסטיגמה הוא אפליה

תגובה התנהגותית המתבססת על דעה קדומה כלפי קבוצת מיעוט מתויגת, הגורמת לפגיעה בחברי הקבוצה.

מהו ההבדל בין "דעה קדומה", "סטריאוטיפ" ו-"אפליה" ?

"דעה קדומה" היא עמדה ולכן היא בעלת שלושה מרכיבים: קוגניטיבי, רגשי והתנהגותי, לעומתה, "סטריאוטיפ" אינו עמדה, אלא תפיסה (בדרך כלל שלילית) כלפי קבוצה חברתית כלשהי, ולכן הוא מהווה רק את המרכיב הקוגניטיבי של העמדה.

"אפליה" מתארת התנהגות שלילית כלפי בני אדם בשל שייכותם לקבוצה מסוימת.

דעה קדומה = עמדה
כוללת את שלושת מרכיבי העמדה

מרכיב רגשי-רגשות שליליים
כלפי חברי קבוצה מסוימת

מרכיב התנהגותי -
נטייה להתנהג בדרך שלילית כלפי
קבוצה או כוונות כאלו.

מרכיב קוגניטיבי שלילי
כלפי קבוצה מסוימת

איזה מושג מתאים לאיזה פירוש.... ?

מושג	פירוש המושג
סטיגמה	הכללה בנוגע לקבוצת אנשים, בה תכונות מסוימות ניתנות לכל החברים בקבוצה, ללא קשר לשונות בקרבם. הכללה שלא מתחשבת בהבדלים פרטניים. (קוגניטיבי)
דעה קדומה	יחס לא הוגן – פעולה שלילית, פוגעת, ולא מוצדקת כלפי חברים בקבוצה מסוימת רק משום שהם משתייכים לקבוצה זו. (התנהגותי)
סטראוטיפ	אפיון של אדם כשונה מאחרים, לרוב באופן הנתפס כשלילי.
אפליה	גישה עוינת או שלילית כלפי קבוצה מסוימת המבוססת אך ורק על חברותם בקבוצה. שיפוט מקדים (רגשי)

דעה קדומה אינה סטריאוטיפ

דעה קדומה = עמדה

סטריאוטיפ = תפיסה (שלילית) כלפי קבוצות חברתיות, רכיב קוגניטיבי של העמדה.

למידה חברתית

- דעה קדומה נרכשת ע"י חיקוי והזדהות, בעיקר בגיל הצעיר.
- לפי תאוריית הלמידה הילד לומד לקשר בין דעה קדומה ובין חיזוקים, גם כאשר הוא אינו מקבלם ישירות אלא אדם אחר.
- חשיפת קבוצות אתניות מסוימות או קבוצות שונות באמצעות תקשורת המונים באור שלילי או בסטטוס נמוך, יוצרת דעות קדומות.

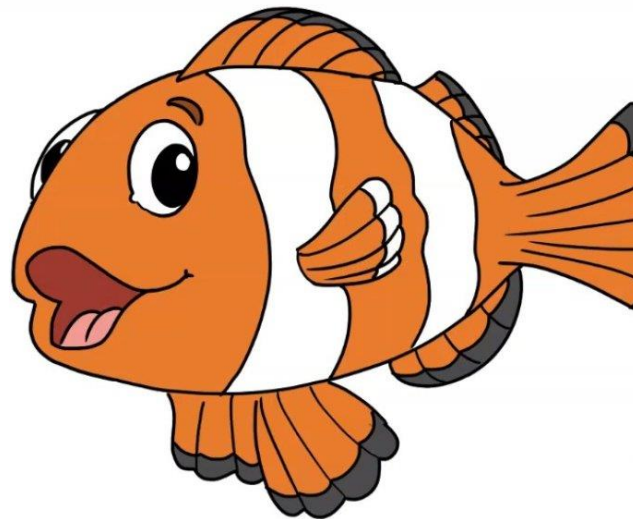
הדג האיש והרוח

שוחחו על השיר

**הדג, האיש והרוח/ ליי האנט
(משורר אנגלי)**

אמר האיש לדג:
"מה מוזר אתה!
פרצופך מחודד,

עיניך מביעות הפתעה,
פיך בולע מי ים מלוחים,
אתה חסר רגליים ואילים,
מלא קשקשים ורטוב תמיד.
מה טעם לחייך?"

על כך ענה הדג:
"מפלצת שכמוך!
אם מופתעות פניי,
הרי זה משום שראיתי אותך,
בעל הפרצוף השטוח,
בעל העור החלק,
הקוף המחולק לשניים מן החזה
ומטה!
כיצד זה מהלך אתה על היבשה
בצורה מגוחכת,
כשאתה נגרר באיטיות, בכבדות
וללא חן.
אתה שעיר ויבש וסנפיריך הם
ללא תועלת.
גרוע מכול- אתה נושם אוויר!
כיצד תוכל לחיות?"

שיח: הדג האיש והרוח

- ❖ מה חושב הדג על האדם, ומה חושב האדם על הדג?
- ❖ מה מקור המחשבות הללו?
- ❖ הפכו את הדג לבן אדם, האם שיחה כזאת יכולה להתנהל בין שני בני אדם?
- ❖ בין אילו בני אדם שיחה כזו יכולה להופיע?
- ❖ מה יהיה הרקע לשיחה כזו?
- ❖ האם היה לכם קל לקיים דיאלוג בין הדמויות?
- ❖ איזה צד היה לכם יותר קל לייצג?
- ❖ מה חסר כדי להצליח לייצג בקלות גם את הצד השני?
- ❖ האם יש לדמויות על מה לדבר? האם יש בסיס ערכי משותף?
- ❖ האם מדובר בדיאלוג שוויוני או לא?
- ❖ האם מדובר במצב רצוי או מצוי?
- ❖ איך הופכים את המצוי לרצוי.

**צוחקים על
שימוש בהומור**

**למה זה מצחיק?
האם חוש הומור יכול להיות כלי בדיאלוג?**

עד שבאו האתיופים
ודפקו אותנו!

פעם אחתנו היינו כאן
השחורים המקפחים!

יונתן וקסמן 2022 (מתוך "השנה שהייתה", המוזיאון הישראלי לקריקטורה ולקומיקס)

ישחורים

שווים פרויקט סבלנות

פורסם בתאריך 9 בנוב' 2014

כיתה יב' 1 (מחזור ב) מתיכון רמון גדרה בעיבוד לשיר "שווים" של עילי בוטנר ורן דנקר.

השיר מבוצע בעברית ובערבית בשילוב עם שפת הסימנים.
במהלך ביצוע הקליפ הכיתה יזמה מכירת מזון בבית הספר שכל
הכנסותיה ניתנו לתרומה לעמותת "שמע".

שווים רן דנקר ועילי בוטנר מילים ולחן: עילי בוטנר

אתה לבן אני שחור, אני חשוך אתה באור
שמחמם כמו אמא, ושדואג לך.
אתה קטן אני גדול אני רוצה אתה יכול
לרקוד, לצעוד קדימה. להיות שלם בין אנשים.

ואולי יבוא יום ונהפוך שווים
אתה תהיה לי נחל ואני לך ימים
ונזרום ביחד עד אין סוף
שנייה לפני שקו החוף מגיע שנייה לפני שקו החוף מגיע

אני בוכה אתה צועק
אני טועה אתה צודק
זאת הצגה שלנו, ואין קהל ואין במה.
אולי נשב ננוח, אתה, אתה.
אני, אני.
וגם תחלוף הרוח, ויעברו כל השנים.

ואולי יבוא יום...

ויקיפדיה הוא פזמון שנכתב על ידי הזמר חנן בן ארי והזמרת קרן פלס, והולחן ובוצע על ידיו. הסינגל הגיע למקום השני במצעד העברי השנתי לשנת תשע"ז (2017) בגלגלצ בשיתוף אתר וואלה!, למקום השלישי בתחנת כאן גימל וזכה בפרס אקו"ם לשיר השנה לשנת 2018.

מילות השיר הן מחאה כנגד סטריאוטיפים ודעות קדומות הקיימות בציבור הישראלי כלפי קבוצות באוכלוסייה וכלפי חנן בן ארי עצמו. בהמשך השיר יוצא הזמר גם כנגד הסתה וסגידה לרייטינג. השיר מציג בתחילתו טענה, לפיה לאנשים נוח יותר להיסחף אחרי הסטיגמות מאשר לחשוב: "הכל כבר מסודר לנו בראש מגירות מגירות, לא ניתן למציאות להפריע לנו לראות". הוא ממשיך ומתקומם נגד סטריאוטיפים בחברה, בין השאר על כך ששמאלנים מתויגים כבוגדים, ערבים כמחבלים, חרדים כשודדים, והמתנחלים כרוצחיו של יצחק רבין. בנוסף הוא יוצא נגד התפיסה בציבור לפיה כל תל אביב טבעונית וכל נתיבות מסורתית-עממית, וכן שהדתיים פרימיטיביים ודוחים כולם את טענות דרווין (אבולוציה).

אל תכלאוני בשום כלוב
אל תסכמו אותי בוויקיפדיה
אני הכול, אני לא-כלום
אור אינסוף לבוש בגוף
אז אל תכלאוני בשום כלוב

<https://www.youtube.com/watch?v=80GtXgCSYJw>

חנן בן ארי - ויקיפדיה (קליפ רשמי) Hanan Ben Ari

ויקיפדיה - [חנן בן ארי](#)
מילים: [קרן פלס](#) ו[חנן בן ארי](#) לחן: [חנן בן ארי](#)

כמה נוח לזרום עם המוח בהתניות אוטומטיות שלא דורשות לטרוח
רק לתייג ולנבוח, להסית ולזבוח לאילי הרייטינג אייטמים בכל הכוח
הכול כבר מסודר לנו בראש מגירות-מגירות
לא ניתן למציאות להפריע לנו לראות
שכל שמאלני הוא בוגד, כל ערבי מחבל מתאבד
כל חרדי הוא שודד וכל המתנחלים רצחו את רבין
כל תל אביב טבעונית, כל נתיבות מסורתית עממית,
כל הדתיים פרימיטיביים עם ציצית ועל הדרך מחקו את דארווין.

אל תכלאוני בשום כלוב
אל תסכמו אותי בויקיפדיה
אני הכול, אני לא-כלום
אור אינסוף לבוש בגוף
אז אל תכלאוני בשום כלוב

עוד יבוא יום...

יום יבוא ולא תכלאוני בשום כלוב
לא תסכמו אותי בויקיפדיה
אני הכול, אני לא-כלום
עירום באתי ואשוב
אז אל תכלאוני בשום כלוב
לא תכלאוני בשום כלוב

תקראו לי דון קישוט שמעז לקרוא תיגר
שימו לי פרס על הראש וגיליוטינה בכיכר
השדים זמנם עבר והמלך הוא עירום
תמחקו את כל מה שידעתם עליי עד היום
לא אני לא המתנחל, לא נציג של אלוהים
לא דוס שמדיר נשים, לא גשר בין המגזרים
יישרפו המגזרים, תשרפו דעות קדומות
לכל אחד יהיה סיכוי לכתוב את הסיפור שלו
כי אם הכול גלוי וידוע מראש קלישאות-קלישאות
לא ניתן למציאות להפריע לנו לראות
שכל מזרחי מקופח, כל חילוני הוא כופר מלוכלך
כל הנשים למטבח וכל הרוסים הרוסים על סטאלין
כלו כבר כל הקיצים, כל חבר כנסת קופה של שרצים
כל האתיופים רצים ואלו שלא שרים עם רייכל

- אילו קבוצות ומהן הדעות הקדומות עליהן במילות השיר?
- בחרו קבוצה אחת, והסבירו את הסיבה לדעה הקדומה עליה

הציעו דרכים כיצד להיות מודעים לצורך האנושי לתייג אנשים,
ובאמצעות המודעות הזאת לנסות להימנע מכך.

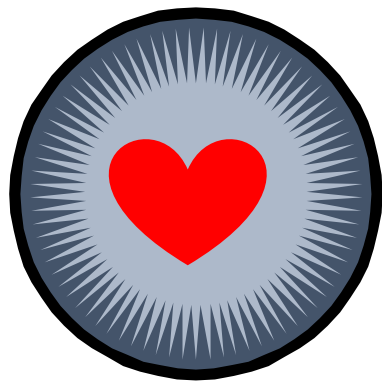
כולנו נגד גזענות

וזאכ לא שונקט

לסיום

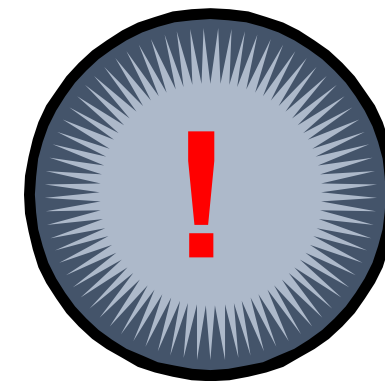
למדתי ש...

אהבתי....

יש לי שאלה....

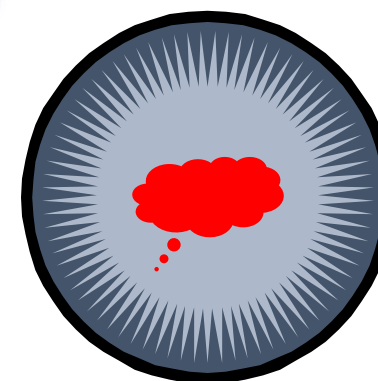
משהו שהתחדד לי

נהגתי לחשוב..
עכשיו אני חושב...

חשוב לי לומר....

אני חושב/ת ש....

מה אוכל ליישם?